

K Ö N Y V E K R Ő L

Szépirodalom.

Szabó Pál

ANYAFÖLD

Szépirodalmi, 521 old. 33 Ft (Ajánlott)

A közelmúltban, a Szépirodalmi Könyvkiadó gondozásában kezdődött meg Szabó Pál életművének felmérése és sorozatban való kiadása. Az induló sorozat első kötete, az Emberek, három kisregényt fogott össze, az író első, fiatalkori műveit (Emberek; Békalencse; Papok, vasárnapok). A második kötet két, egymással összefüggő, azonos szereplőgárdát mozgató regényt, egy tervezett, de abbanmaradt trilógia első két darabját (Anyaföld; Csodavárás) tartalmazza.

A történet a századfordulón kezdődik, s az 1918–19-es forradalmak idején ér véget. Hősei uradalmi cselédek, az úri Magyarország legkiszolgáltatottabb páriái. Az író szívemarkolóan jeleníti meg nyomorúságukat: a sárral letapasztott szobák tüdőbajt árasztó, miazmás levegőjét, a közös tűzhelyek állandó vitára, pörlekedésre ingerlő hangulatát. Szomorú, európalatti világ ez! Aki teheti, menekül belőle. Csontáékat is az a remény élteti, hogy egyszer bekerülnek a pusztáról a faluba, saját házuk, saját földjük lesz. Vállalkozásuk sikerül, de micsoda áron! A feleség asszonyi becsületét bocsátja rendszeresen áruba, a férfi pedig szemérmetlenül lopja az uradalom termését, s naponta kockáztatja, hogy csendőrkékre kerül. Történetünk végére a falu hatalmasai, a nagy gazdák közé emelkednek. Ám az élettel folytatott küzdelemben lelkük embertelenné merevedik, a kor farkaskölcse jellemükre nyomja bélyegét.

Ritkán olvashatunk ennyire hiteles krónikát a ferencjózsefi „békeévekről”. Szabó Pál alkotó ereje teljében mutatkozik be ebben a könyvben. A regény fő érdeme, hogy — földrajzilag szűkreszabott környezetben — egyszerre tudja bemutatni a dzsentriú nagybirtok válságát, a kapitalizmus előretörését a faluban, s a mezőgazdasági munkásság nyomorát. Rendkívül meggyöző képet fest a parasztság rétegződéséről is. Dokumentatív biztonsággal mutatja be, hogyan lesz osztálya árulója, a nagybirtok szövetségese az a nagygazdaréteg, amely boldogulását, életlehetőségeit végső soron saját fajtájának köszönheti.

Szabó Pál könyve a látszatra csendes, kiegyensúlyozottnak tűnő, békés-boldognak hirdetett korszak mélyén zajtalanul változó erőviszonyokat, érlelődő indulatokat mutatja be. A regényben ábrázolt parasztság még messze áll a „néma forradalomtól” önmaga elpusztításának gondolatától: minden belső ellentmondása ellenére is előretörő, felemelkedő osztály. 1919-ben mégsem áll egyöntetűen a forradalom mellé, s ebben — említett megosztottságán túl — kísért a forradalmi megoldás elvetésének gondolata, a harmadik út ideológiája is. A könyv kiemelkedő alkotás, mert a századelő magyar paraszti világról kendőzetlenül őszinte, realista képet rajzol.

Szappanos Balázs

Csanádi Imre

ÖRDÖGÖK SZEKERÉN

Szépirodalmi, 492 old. 24 Ft

Csanádi Imre a magyar költészet derékhadának egyik legkiemelkedőbb képviselője. Azok közé az elhivatott kevesek közé tartozik, akiknek költészete már szerves részévé vált a magyar irodalom folyamának.

Minden méltatásnál jobb bizonyítéka ennek az „Ördögök szekerén” c. kötet, mely az 1938–1963 közti negyedszázad költői termésének javát gyűjtötte össze.

Csanádi már érettségiző diák korában, 1938-ban kiforrott költő, aki csupán felszabadulás előtti verseivel is rangos helyet érdemelt volna kora költői közt. Első kötete mégis csak 15 évvel később, 1953-ban jelenhetett meg.

Előbb az értelmetlennek tartott, katonai bürtönnel súlyosbított „kaszánya esztendő”, majd a „fasizmus karneválja”, a szökött katona életmentő bújdosása bénítja és némítja. S amikor már a „szabadság ígézetében” ringatta magát, újabb rabság nehezül rá: négy esztendei hadifogság, ahonnan a hadifogolyélet megrázó költői ábrázolását hozván magával, csak 1948 őszén kerül haza.

„Rég elhányna májusa virágát”, mégis az elröppent fiatalság feltámadó lendületével fog munkához és dalhoz. „Eh mit használ, ha panasz, ha mentés?! Mutasd meg fa, mit tudtál, mit tudsz még!” S megkezdődik a „másodvirágzó”, mely a hurrá-optimizmus éveiben is mentes a

kor sok költőjére jellemző álpátosztól és torzítástól. Hú marad a magyar költészet legjobb hagyományaihoz és saját emberi meggyőződéséhez. Eppen ezért válnak versei a korszak hiteles költői dokumentumává. Ebben az időben születnek remekbeszabott gyermekversei is, melyekkel példát mutat arra, hogyan lehet és hogyan kell igényes, tiszta művészi eszközökkel szólni a legkisebbekhez.

Csanádi a szocializmus „kölykének” vallja magát, s meggyőződése, állásfoglalása verseinek egésze mellett külön is ki-világlik a „Hitvalló” szép sorraiból: „Nincsen pöröm a Szocializmussal, (hiszek benne és akarok is hinni)... Öröm nekem, ha zsongja egy egész nép: (van több kenyér, több jó szó, több egészség.) Van gond is, hogysem bambán örülnék. (Akad mi csüggeszt, mit száj, elme rosszal — nincsen pöröm a Szocializmussal.) Gondolom, egyszer az is megbecsül meg.”

Erre kötetének kiadásánál, verseinek folyóiratainkban való újbóli közlésénél is jobb bizonyíték, hogy kötetének megjelenése óta az ország különböző részeiről irodalmi estek egész sorára kapott meghívást. Találkozásai a versbarátokkal meggyőzhették arról, hogy nincs oka a keserű pesszimizmusra. Nemcsak az utókorra számíthat, hanem napjaink embe-reire is, akik azt várják tőle, hogy a költészet eszközeivel szöszölőjük legyen ér-zéseik, vágyaik és jövőt formáló törekvéseik igaz szavú éneke, művészi meg-örökítője.

Könczöl Imre

SZÁZADUNK OSZTRÁK

LÍRÁJA

Európa, 413 old. 27 Ft (Ajánlott)

A modern osztrák líra antológiájával nemcsak egy kötetnyi szép verset kapunk, nemcsak a két nép barátságát munkáltuk (Bécsben hasonló magyar válogatás kiadását tervezik), de megismerjük egy olyan költészet további útját, fejlődését, mely kezdetiben népszerű volt nálunk, később mégis kiszorult látóköreinkből.

Az osztrák líra nagy korszaka a múlt század végén kezdődött, a Habsburg birodalom hanyatlása idején. Hoffmanstahl, Rilke, az expresszionista Trakl ismertek és népszerűek nálunk, a többiek közül Werfelnek és Stefan Zweignak inkább a regényei, Musilnek, Kokoschkanak már csak a híre jut el hozzánk. Ebből a nemzedékből kitűnő fordítások révén Rilke lel igazán otthonra Magyarországon.

Az osztrák líra további fejlődése azt mutatja, hogy a későbbi költők nem sza-

kadnak el az első nagyoktól: ha különböző stílusirányokat követnek is, mondanivalójuk, sorsuk, életérzésük, és napjainkig megőrzött szimbolizmusuk az ő útjukat folytatja. A kötet korcsoportok és irányzatok szerint öt részre oszlik, de ez a tagolás nem bontja meg a költőket egybefűző egységet. Mindegyikükre a halál hangulat, az elmúlás mély átérzése jellemző. A századforduló idején a monarchia alkonya sugallta ezt, később a két világháború okozta döbbenet és gyász, de ott van ez az érzés mindenütt, a politikától távolosó a magánéletet megszólaltató versekben is. Van akinél a pusztulás iszonyatos haláltánc látomásai (Célan Halálfugái), másoknál az enyészett kék-arany őszí fénybe oldódása (Trakl) hordozza a mindenütt jelenvaló elmúlás panaszát. Egyek e költők a háború, s a zsarnokság gyűlöletében is, de nagy többségük nem forradalmár, csupán sirató.

Végül sorsuk is hasonló: világ vándorai ők, kit kényszerű, kit önként vállalt száműzetés kergetett el hazájából. Hontalanok, de mindenütt magukkal hordják az emlékezés sötét folyosóin suhanó gyermek-kort, s mint végső menedéket a nyelv kristálytisza formáit, a szavak végsőkig kifinomult dallamát.

A kötethez Ernst Fischer írt költői szépségű, történeti áttekintést adó előszót. Ernst Fischert inkább mint esztétát, és publicistát ismertük, itt közzölt verseiben kitűnő költőként jelentkezik, ki politikai és filozófiai gondolatait antik szimbólumokban, klasszikus harmóniával szólatja meg. A válogatás Hajnal Gábor ízlését dicséri, értő szeretetét hirdetik műfordításai, s az a kiváló fordítói gárda, melyet felvonultat.

Bozóky Éva

Roger Vailland

KÜLÖNÖS JÁTÉK

Európa, 260 old. 19 Ft (Ajánlott)

Roger Vailland neve nem ismeretlen a magyar olvasók előtt. A Szép maszk, a 325 000 frank, A törvény után az Európa Könyvkiadó most a Különös játékot, a szerzőnek ezt a franciául először 1945-ben megjelent regényét bocsátotta közre. Aligha véletlen, hogy tizennyolc évet várt a mű első megjelenése után. Egyes értékes tulajdonságai mellett mutatkozó számos súlyos hibája miatt nehéz ugyanis eldönteni, hogy szükség volt-e egyáltalán a regény magyar nyelvű kiadására.

A történet 1944 tavaszának Párizsában játszódik, ahol utolsó hónapjait éli a német megszállás. Még nem a felszabadulás napjai ezek, a Gestapo és a kollaboráns